

ETIKA V SLOVENSKEM (ENERGETSKEM) PROSTORU

Če je etika nadstavba neke družbe, kako jo potem pojmuje, opredeljuje in predvsem vrednoti sodobni menedžment ne glede na to, na kateri horizontalni ali vertikalni ravni se odvijajo procesi upravljanja (menedžmenta). In še: kako uveljavljati etična načela v modernem, globalno usmerjenem svetu, prežetem s pohlepom, materialnimi dobrinami, z miselnostjo političnih samodržcev? To vprašanje nedvomno velja tudi za slovenski gospodarski in politični prostor.

In dalje: kako biti uspešen in spoštovan menedžer v središču z nemoralnostjo pretkanih poslovnih mrež, s škodljivimi tajkunskimi prevzemi, s političnimi vplivi na poslovne procese, s pomanjkljivo, čeprav enormno zakonodajo ter z drugimi prisotnimi negativnimi pojavi v slovenski družbi?

Sta dovolj »zvesto srce« in »delovna ročica« (po Prešernu), da si pridobiš »doto«, kapital, s katerim lahko uspešno vodiš podjetje, ustanovo, politično stranko, vlado, zagotavljaš kruh tudi drugim, ne le sebi, da se brez moralnega madeža izviješ iz neskončnega niza oblastniških mrež, sorodstvenih razmerij, mafijskih mrež itd. itd.

Etika kot filozofska disciplina je sestavni del vseh MBA študijskih programov v svetu, kajti le-ta sodi v neposredno vsebino problematike upravljanja (menedžmenta). Da bi Slovenija resnično doživela svojo moralno in etično renesanso in s tem resnično samostojnost, kajti po dobrem četrtsotletju je čas, da se to zgodi, moramo ob sodobnih tehniških znanjih upoštevati celoten skupek družbenih ved, še posebej upravljalške in vse to nadgraditi z etično-moralnimi merili. Voditi državo, podjetje, bolnišnico, kulturno ustanovo, šolo, vrtec je pač kompleksna zadeva, ki jo lahko uspešno obvladajo za to usposobljeni kadri.

In naj vendarle že izgine iz naše zavesti tako močno prisotna, v davnih časih izrečena misel: »Psi, ki so legli v jasli, sami sena ne morejo jesti, volom pa branijo zraven.«

Pa je navedena misel res že izginila iz naše slovenske zavesti? Z gotovostjo trdim, da še ni izginila. In še dolgo, dolgo ne bo! Nekdo bi me sicer pri tem opravičeno vprašal, zakaj tako pesimistično ocenjujem našo slovensko stvarnost. Ne vem, če je za moje stališče beseda pesimizem dovolj negativna, kajti pesimizem je lahko v nekem trenutku tudi nirvana, zatišje za nedoločen čas, ne da bi se čutila potreba po akcijah za spremembo. Nimam v mislih besede »pesimizem« s konotacijo za lenobnost, ležernost, neodločnost. Ne, v mislih mi beseda pesimizem govori o zaspanosti slovenske družbe, bolje rečeno družbene zavesti. Iz tega spanca pa se mora zbuditi. Mora spremeniti to, kar sem navedel v uvodnih mislih: mora postaviti sebe pred obličje poštenosti in odgovornosti za prihodnost prihajajočih generacij. Poštenost in odgovornost pred vsemi in pred samim seboj pa pomeni za vsakega spoštovati etična načela, ki bodo odsevala v ozračju morale in moralnih norm obnašanja. Čemu tako vztrajam pri spremembi slovenske družbe v smeri etičnosti in morale? Nadaljevanje tega sestavka vam bo zagotovo odstrlo zastor, ki je stal tudi pred menoj, da nisem razločno videl »pse, ki so legli v jasli« in ki so »seno« pretvorili v zlate palice, evre in podobno, skratka v milijonske vrednosti.

Kaj me torej vznemirja, spoštovane bralke in cenjeni bralci? Vznemirja me vsebina knjige, ki sem jo pred nekaj dnevi prebral do zadnje strani. Gre za knjigo novinarja Primoža Cirmana

»NepoTEŠeni«. Vedno sem rad prebiral različne vrste knjig, tudi kriminalke, vendar mi nobena do sedaj ni tako pogostoma dvigovala pritisk, ko sem se prebijal skozi vsebino. Na tem mestu moram javno izreči priznanje gospodu Primožu Cirmanu, človeku, ki je osem let zbiral podatke o TEŠ-6, da je lahko meritorno postregel slovenski javnosti z resnico, ki peče, boli in rani vsakega poštenega Slovenca. Pravim resnico, saj je avtor kar na triintridesetih straneh sistematično navedel relevantne vire, iz katerih je črpal vsebino sodobne slovenske kriminalke. Torej, ne gre za knjigo hipotetičnih misli in dejanj, temveč gre za še kako meritorna dejstva, za katera v zvezi s TEŠ-6 nismo vedeli, ker so nam bila prikrita. Prikrivali so nam jih predvsem politiki, zlasti tisti, ki bi za projekt TEŠ-6 morali nositi konkretno, ne le politično, temveč tudi osebno kazensko odgovornost. Pa je do sedaj še niso!!

Knjigo »NepoTEŠeni« je avtor razdelil v osemnajst poglavij, ki si sistematično sledijo od zamisli o TEŠ-6 pa vse do izida knjige leta 2017. Prav zaradi avtorjevega doslednega, poglobljenega pristopa k pisanju omenjene knjige je možno slediti vsem dogodkom o nastajanju slovenskega energetskega zmazka, ki po načinu nastajanja v osnovi ne zaostaja za znanimi sicilijanskimi in neapeljskimi mafijskimi metodami. Je pa razlika v tem, da je TEŠ-6 po strukturi svojih akterjev inkorporiral od najvidnejših političnih struktur pa vse do lokalnih veljakov in privatnih prisklednikov, ki so s svojimi odločitvami in dejanji razbijali slovenski energetski sistem in mnogi na ta način tudi obogateli. Beri: kradli, kar avtor tudi v knjigi prepričljivo dokazuje. Pravzaprav je knjiga od prve do zadnje strani sistematičen prikaz, skupek kriminalnih zamisli in dejanj. In prav zaradi tega je težko izločati posamezna kriminalna dejanja in odločitve, ker jih je preprosto preveč. Zato priporočam bralcem, da sami pogledajo v drobovje knjige, le tako bodo lahko spoznali dimenzije kriminalnih početij mnogih znanih in manj znanih slovenskih »genialcev«. Ob vsem tem sem se spomnil na znamenito misel rimskega misleca Publiliusa Syrusa, ki je zapisal: »Kdor prezre kak delikt, kliče k nastanku novih.« In res, akterji slovenske energetske kriminalke so od štirih vlad (Janševe, Pahorjeve, Bratuškove in Cerarjeve) pa vse do HSE in Šaleškega energetskega lobija (župani, lokalni politiki, samostojni podjetniki ...) hote spregledovali delikte (drug drugemu) in na ta način dovolili ponavljanje novih, ti pa so »zidali« lastno ceno TEŠ-6. Dragi bralci, zamislimo se samo ob dejstvu, da je bila prvotna kalkulacija TEŠ-6 nekaj preko 600 milijonov evrov, ob koncu prejšnjega leta pa je narasla na nekaj manj kot milijardo in pol evrov. Toda pozor: ob primerjavi s prvotno kalkulirano vrednost TEŠ-6 so v Nemčiji takšen projekt pripeljali h koncu za enak denar! In tukaj avtor Primož Cirman razgaljuje naraščanje cene našega TEŠ-6 vse do omenjene vrednosti, to je milijarda in še polovica!

V naši kratki zgodovini samostojne Slovenije smo doživeli kar nekaj odmevnih afer na državni ravni, kot so npr. orožarska afera, pa afera Patria, pa afera Zidar in drugi gradbeniški lobiji, pa afera Dars, afera Istrabenz in še nekaj podobnih. O nekaterih so bile napisane celo knjige s prikazom avtentičnih dokumentov. In vendar: sami presodite, kako so se posamezne afere končale. Ob tem se sprašujem ali bo morda s TEŠ-6 kako drugače?!

V knjigi »NepoTEŠeni« avtorja gospoda Cirmana so navedbe korektno citirane in datumsko ter vsebinsko avtentične. Podrobno je prikazano, kako se je oblikovala Šaleška naveza s svojo definicijo energetskega koncepta, kako je posavski energetski koncept vzdrževal svojo pozicijo, kakšno vlogo je igral Holding slovenskih elektrarn (HSE), torej kako so posamezni lobiji razbijali enotnost slovenskega energetskega prostora in kako so na vse to gledale omenjene vlade.

Na osnovi raziskovalnih rezultatov avtorja knjige (navajam samo nekatere) je evidentno, da se vse omenjene štiri vlade niso dovolj skrbno in poglobljeno posvetile projektu TEŠ-6. Zlasti v

času Pahorjeve vlade je le-ta kljub globoki krizi zagotovila kar 750 milijonov evrov državnih poroštev. Pahor je takrat izjavil: »Zaupal sem Mateju Lahovniku, da je naložba dobra.« (str. 210). Toda kasneje se je izkazalo, da je bila največja laž projekta, laž o realnih zalogah premoga in njegovi ceni (str. 227 in 231). Potrjevalo se je, da »TEŠ-6 stoji ali pade na ceni premoga« (str. 240). Kljub temu je takratna vlada ponovno odobrila poroštvo v višini 440 milijonov evrov (str. 317). Sicer pa, kot navaja avtor knjige, sta ministra Lahovnik in Križanič kot po tekočem traku potrjevala dokumente, ki so utirali pot TEŠ-6. Pri tem pa ne moremo prezreti glavnega dobavitelja opreme za TEŠ-6, in sicer je to ALSTOM iz Pariza. Kot je kasneje ugotovila policija, je omenjeno podjetje domnevno pridobilo 250 milijonov evrov protipravne koristi (str. 99). Ob tem pa je zunanji revizor (Ernst & Young) ugotovil, da je ALSTOM izstavljal celo dvojne fakture, ki so jih potrjevali v Šoštanju (str. 311).

V knjigi zasledimo tudi naslednjo vznemirljivo resnico: »Do prihoda ministrice Darje Radič je bil Uroš Rotnik, tako rekoč predsednik vlade« (str. 259). Kaj naj, dragi bralci, rečemo ob tej ugotovitvi avtorja knjige? Radičeva je namreč prva postavila vprašanje finančne konstrukcije projekta TEŠ-6, za kar jo je kasneje gospod Sevcnikar obdolžil, da gre za »veleizdajo slovenskega gospodarstva« (str. 294). Izjava Radičeve: »Pri nasprotovanju TEŠ-6 me ni podprla nobena stranka, da o stroki ne govorim« (str. 294), zgovorno pove o kvaliteti vodenja takratne Pahorjeve vlade. Bojan Kontič pa ji je celo zagrozil z interpelacijo. Po ugotovitvah avtorja knjige pa je projektu TEŠ-6 od vsega začetka nasprotoval Gregor Golobič, ki je izjavil: »TEŠ-6 nikoli ni bil energetski projekt, ampak priložnost za krajo in sežigalnica evrov« (str. 305).

Toda ne le politični in lokalni lobiji, temveč so pri »uresničevanju« projekta sodelovale tudi akademske institucije. Tako je Ekonomski institut Pravne fakultete že leta 2006 in 2007 opravil kar dve študiji v vrednosti 37.387 evrov (str. 204). Leta 2008 je imenovani institut skupaj z nekaterimi privatnimi podjetji opravil študijo v zvezi z obnovljivimi viri za neverjetnih 420.000 evrov (str. 205). Avtor knjige objavlja na str. 384 faksimile dokumenta iz leta 2007, iz katerega je razvidno, da je omenjeni institut opravil oceno škodljivih učinkov, če bi prišlo do zamude projekta TEŠ-6 za eno leto. Študijo lahko razumemo kot dodatni pritisk na financiranje in nadaljevanje omenjenega projekta. Avtorja študije sta dr. Žan Jan Oplotnik, eden od akterjev afere Dars, danes prorektor Univerze v Mariboru, in dr. Mejra Festić, sporna viceguvernerka Banke Slovenije, ki je po poročanju Nove TV iz Banke Slovenije domnevno posredovala zunanjim koristnikom zaupne interne informacije.

V letu 2014 je projekt TEŠ-6 prevzela vlada Mira Cerarja, ki je na začetku mandata napovedovala neodvisno revizijo, ki pa je do danes nismo doživeli. Smo pa doživeli, da je »prižiganje in ugašanje blokov najbolj viden del popolne zmede« (str. 334). Ugotovljeno je tudi, da se je velika večina ekonomskih koristi v okviru tega projekta prelila v tujino.

S temi konkretno preverjenimi primeri iz knjige želim bralce spodbuditi, da knjigo preberete, vendar zgolj tisti, ki premorete hladnokrvnost, saj so zgoraj navedeni primeri le kaplja v morje neetičnih in kriminalnih dejanj, doslej zamolčanih in pozabljenih. Se pa ob tem vračam k začetku prispevka, kjer omenjam, da je etika nadstavba neke družbe, v našem primeru slovenske, torej naše družbe. In že zaradi prihajajočih generacij bi bilo dobro to misel postaviti v žarišče naše družbene zavesti.

Sedaj je najbrž povsem jasno, zakaj sem ta prispevek začel z dejstvom, da je etika nadstavba družbe, torej tudi slovenske. Že pred našim štetjem je Aristotel zapisal: »Moč države je v njeni ekonomiji in kulturi«. Da, tudi v kulturi. In gotovo je upoštevanje etičnih načel in

principov temelj narodove kulture ne glede, kje in v kakšni obliki se manifestira. In prav zaradi tega je etika tudi sestavni del upravljanja (menedžmenta) organizacijskih sistemov, saj je upravljanje neločljivo povezano z odločanjem. Torej, upravljanja na najvišjih ravneh, kar ne izključuje tudi vlade, ki bi morala pri upravljanju organizacijskih sistemov, kar država tudi je, upoštevati vsa temeljna pravila upravljanja. Za opisano situacijo o TEŠ-6 so omenjene vlade direktno odgovorne za nastalo katastrofalno situacijo. Menedžment namreč povezuje tri temeljne stebre, in sicer načrtovanje (cilji), organiziranje in koordiniranje (da se cilji dosežejo) ter nadzor (kako cilje dosegamo). Rezultati o TEŠ-6 vendar kažejo, da omenjene vlade strokovno temu problemu niso bile kos. Zlasti steber nadzora je povsem odpovedal. Še več, očitno je bil predhodno omenjen Syrusov izrek v popolnosti prisoten. Če je to bila posledica strokovnega nepoznavanja osnov menedžmenta, potem bi meritorni odločevalci v vladi lahko posegli po vrsti, v ZDA popularnih strokovnih knjig s tega področja z zanimivimi naslovi, npr. menedžment za telebane, organizacija za telebane, marketing za telebane, računovodstvo za telebane, in še bi lahko naštevali. Gotovo bi jim ta znanja pomagala, da pot v prepad ne bi bila tako strma. V kolikor pa so po horizontali in vertikalni drug drugemu spregledovali napake, potem je Syrus zopet imel prav.

Rezultati v zvezi s TEŠ-6 pa kažejo, da sta bila prisotna oba dejavnika neodgovornega vladanja. Torej neodgovornih odločitev vseh, ki so jim bili zaupani državni projekti, v našem primeru TEŠ-6. Zato sta sedaj na vrsti policija in državno tožilstvo, da iz razpoložljivih virov podatkov skupaj oblikujeta strokovno usposobljene in od politike neodvisne delovne skupine, ki bodo postopoma prišle do ugotovitev, ki jih bosta policija in tožilstvo uporabila za pripravo utemeljenih ovadb brezvestnih nosilcev neodgovornega in nevestnega trošenja denarja poštenih in delovnih slovenskih davkoplačevalcev.

prof. dr. Dušan Radonjič